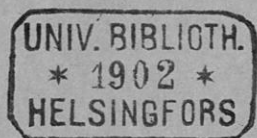

WIHTORI PELTONEN.
—
KYNÄILIJÄ
—
OPAS KIRJOITUSTEN
SEPITTÄMISESSÄ.

KYNÄILIJÄ

HELPPOTAJUINEN OPAS KIRJOITUSTEN
SEPITTÄMISESSÄ

NUORISOSEUROJA, KANSAKOULUN JATKOKURSSEJA
JA ITSEKSEEN OPISKELEVIA VARTEN

KIRJOITTANUT

VIHTORI PELTONEN

PORVOOSSA
WERNER SÖDERSTRÖM

PORVOOSSA, 1900
WERNER SÖDERSTRÖM'IN KIRJAPAINOSSA..

ALKUSANA.

Aikana semmoisena, kuin nykyinen, jolloin kansan syvät rivit heräävät omintakeiseen kansalliseen ja yhteiskunnalliseen elämäään, tarvitaan kynäilytaitoakin entistä enemmän, jopa siinä määrässä, että miltei joka miehen tulisi olla jonkunvertainen kynäniekka. Talonpojaltakin alkaa aika jo vaatia omaa liikekirjevaihtoa, taitoa laatia kokousten pöytäkirjoja, sanomalehtikirjoituksia ja kaikenlaisia asiapapereita, jopa julkisia puheita ja esitelmii — muilla aloilla toimivista puhumattakaan.

Mutta taito — se ei ole joka miehen. Sanomalehtimiehenä on minulla kenties paremmin kuin millään muulla alalla ollut tilaisuus huomata miten puutteellisella kannalla kansamme tässä suhteessa vielä on. Mutta sen ohessa olen havainnut kuinka harras, ellen sanoisi itsepintainen, kansanmiehen ja varsinkin sen nuorison pyrkimys on päästä kynäilytaidon omistajaksi ja kuinka suuria edellytyksiä kansa tässä suhteessa omaa, kun vaan pikkuinenkaan hyväntahtoinen ohjaus tulee syrjästä avuksi sen pyrkimystä tukemaan.

Useimmissa tapauksissa on kuitenkin ollut pakko jäää kaikkea ohjasta vaille, varsinkin kun mitään kansantajuista, itseksseen opiskeleville soveliasta opasta ei tähän saakka ole kielellämme ilmestynyt. Kun tämä

puutteellisuus on tunnustettu siksi tuntuvaaksi, että parissa yleisessä nuorisoseurojen kokouksessakin semmoisen aikaansaaminen on lausuttu suotavaksi, ei ihmeteltäne jos allekirjoittanut rohkenee täten tehdä jonkunlaisen kokeen kipeimmän ensi tarpeen tyydyttämiseksi. Siltä kannalta tätä tekelettä arvosteltakoonkin, tietäen että myöhempi aika on synnyttävä paremmat opastajatkin.

Minä luotan nuorisoon, sen elpyneeseen haluun ja harrastukseen. Sillä on nykyaikana seuransa ja yhdistyksensä, ilta- ja jatkokurssinsa ynnä monet muut pyrkimyksensä. Ajattelen että tokko sitä laskettanee häveliäisyyden puutteeksi, jos itse suosittelen opastani edistysrientoisen nuorisomme kursseihin ja ehdotan oppaani esittämää ainetta kurssiaineeksi muiden joukkoon. Ja missä seuroja ja kursseja ei ole, siellä voi jokainen kirjasen johdolla ottaa tässä aineessa kurssin kotonaan, oman pöytänsä ääressä. Iloni olisi suuri, jos oppaani voisi päästä nuorisomme vaatimattomaksi toveriksi näitä »kurssi-iltoja» istuttaessa.

Lopuksi pyydän lausua vilpittömät kiitokseni professori **E. N. Setälälle**, joka hyvántahtoisilla huomautuksillaan on minua tehtävässäni avustanut.

Tekijä.

I.

Yleisiä perusteita.

Sisällys ja muoto.

Mitä on sisällys ja mitä on muoto?

Kun talonrakentaja ryhtyy uutta rakennusta puuhaamaan, ei hän heti ensi työksi hanki rakennusaineita. Hän ottaa kynän käteensä ja paperiliuskan eteensä. »Tuohon tulee pirtti, tuohon keittiö, tähän täytyy saada sali sopimaan, tähän taas haltijaväen kamari, tuolle sijalle lastenkamari ja eteinen», tuumii hän vetäen viivoja paperille. »Pirtin tulee olla niin pitkä ja niin leveä, salin avaruus niin ja niin», jatkaa hän merkiten paperille numeroita ja muutellen viivoja. — »Nyt tiedän mitä rakennuksen tulee sisältää», päättää hän suunnitelmansa.

»Mutta», jatkaa hän vaipuen uudestaan miettimään. »Tässä on kyllä pohjapiirustus, mutta miltähän rakennus tulee kokonaisuudessaan näyttämään?» Hän vetää uudelleen viivoja ja tekee numeroita. »Pituus on niin ja niin monta metriä, korkeutta täytyy tulla ainakin niin ja niin paljon, muuten se näyttää ladolta», sanoo hän. »Porrassuojan katto on liitettävä itse rakennuksen kattoon, siten se näyttää parhaimmalta»,

jatkaa hän, »ja ikkunat on tehtävä entistä korkeammat. — »Eipä se tule olemaan muotoakaan vailla, jos noin tekee», päättää hän tyytyväisenä.

Sama on kirjallisten esitystenkin laita. Kirjoittaja on rakentaja, uuden rakennuksen luoja. Hänen täytyy jo ennen työhön ryhtymistä tietää, että hänen kirjoitukseltaan tullaan vaatimaan sekä *sisällystä* että *muotoa*.

Mihin tämä vaatimus perustuu?

Tarjoa pienelle lapselle ruma esine, niin näet kuinka hän käy totiseksi ja työntää sen pois luotaan. Ojenna sen sijaan hänelle sievä leikkiase — hän hymyilee ja ottaa sen ihastellen vastaan.

Kauneuden vaisto on siis synnynnäinen, jokainen omaa sitä jossakin määrässä. Ihminen rakastaa kaunista. Kauniin parissa hän viihtyy; kaunis tekee häneen ylentävän, kohottavan vaikutuksen. Siksi ihminen etsii kauneutta. Hän pyrkii sitä itse omistamaan, vaikuttamaan sillä ympäristöönsä ja kaikissa teoissaan luomaan *kauniita muotoja*.

Mutta yksin muodon kauneus ei häntä tyydytä. Hänen huomionsa tosin ensi hetkenä kiintyy ulkopiirteisiin, s. o. muodolliseen puoleen, mutta pian hän tunkeutuu syvemmälle: *sisällystäkin* tutkimaan. Ja juuri sisällyksestä useimmiten riippuu minkä arvon hän esineelle lopullisesti antaa.

Sisällyksen vaatimus nimitt. perustuu ihmisen henkiseen olemukseen. Sisällyksen etsimistä ja löytämistä tarkoittaa hänen elämänsä ja kehityksensä, hänen

työnsä ja toimensa. Sisällyksetön elämä ja sisällyksetön työ eivät tyydytä hänen luonteensa sisintä vaatimusta, sillä ne eivät vastaa sitä päämäärää, minkä hän tietää niille asetetuksi.

Mutta mikä on kaunista?

Eri henkilöt ovat siitä usein eri mieltä: toinen pitää sitä rumana, minkä toinen katsoo kauniiksi. Se mikä talonpojan mielestä on hyvinkin siroa, ei tyydytä säätyläisen kauneudenvaatimuksia, ja päin vastoin. Austraaliaalainen neekeri kaunistaa itseään tatueeraamalla, eurooppalainen sanoo että hän siten piirtelee itsensä inhottavan rumaksi. Mikä on kaunista?

»Makuasioista ei pidä kiistellä», sanoo latinalainen sananlasku. Siihen vaikuttaa suuresti luonne, totumus, henkinen kehitysaste ynnä monet muut seikat. Mutta tästä huolimatta muodollisella kauneudella on kuitenkin muutamia määrättyjä ehtoja ja edellytyksiä, jotka ovat kaikille yhteisiä.

Ihminen, jolla on tavallista suurempi pää tahi tavallista pitemmät kädet, tekee meihin epämiellyttävän vaikutuksen, s. o. loukkaa luontaista kauneudenaistiamme. Kauneuden ensi ehto siis on että *eri osain tulee olla kokonsa nähden keskenään suhteellisia*.

Pöytä, jonka yksi jalka on suora, toinen käyrä, yksi kulmikas, toinen pyöreä, vaikuttaa kauneudenaistiamme loukkaavasti, sitä enemmän mitä erilaisempia toisiaan vastaavat osat ovat. Vaaditaan siis että *eri osain tulee olla muotoonsa nähden sopusointuisia keskenään*.

Mutta olkootpa eri osat kuinka sopusuhtaisia tahansa, ei niistä synny kaunista kokonaisuutta, jos ne sattuvat väärille paikoille. Ajatellaanpa vaan millaisen muodollisen hämmennyksen synnyttää esim. niinkin pieni hairahdus, kuin että jonkun esineen erilaatuiset koristeet joutuvat vaihdoksiin, toisiin paikkoihin kuin ne on tarkoitettu. Kolmas kauneuden ehto siis on että *kukin osa saa oikean, luonnollisen paikkansa kokonaisuudessa.*

Vaan eipä vielä tälläkään ehyt kokonaisuus ole taattu. Esine, jonka eri osat eivät liity läheisesti toisiinsa, on ruma ja ehyttä kokonaisuutta vailla. *Eri osain tarkka, elimellinen toisiinsa liittyminen* on siis kauneuden neljäs pääehto.

Muodollisella kauneudella on vielä muitakin ehtoja, riippuen siitä minkälaatuisista muodoista on kysymys. Edellämainitut neljä ovat ne, joista etupäässä riippuu kirjallisten esitysten muodollinen kauneus.

Mikä on sisällökästä?

Tähän kysymykseen saattaa sommitella pitkiä selityksiä, mutta siihen saattaa vastata aivan lyhyestikin. Sokrates sanoi: »ainoastaan se on kaunista, mikä on tarkoituksenmukaista», s. o. esineen todellinen kauneus, sisällyksen kauneus riippuu sen tarkoituksenmukaisuudesta.

Saamme siis ohjeen: sisällyksen arvo riippuu siitä, *missä määrin esine, työ ja teko vastaa sille ajateltua käyttäntöä eli tarkoitusta.*

Onko muodolla ja sisällyksellä mitään keskinäistä yhteyttä vai ovatko ne toisistaan riippumattomia?

Ajatellaanpa että joku laittaa itselleen vaatekaapin, jonka ulkopiirteet ja värit ovat mitä sirointa vaatekaapin kuosia. Siinä on siis muotoa. Sisältä hän varustaa sen tiheään asetetuilla hyllyillä kirjakaapin tapaan. Siinä on siis sisällystäkin. Mutta se on aivan epäkäytännöllinen vaatekaapiksi, sillä sen sisällys ei ole sopusoinnussa muodon kanssa.

Toinen esimerkki. Erään maamme rautatieradan varrella on erittäin kaunismuotoinen, kirkon yleviä piirteitä tarkoin jäljittelevä rakennus. Kun juna seisautuu lähellä olevalle pysäkillä kuulee outojen matkustajain tavallisesti huudahtavan: »siinäpä siromuotoinen tehtaankirkko!» Mutta tuskin voi arvata heidän hämmästystään, kun joku paikkakuntaa tunteva hymähtäen selittää: »ei se kirkko ole, se on — viinatehtaan konttori- ja asuinrakennus».

Vaaditaan siis *sisällyksen ja muodon sopusointuisuutta*. Kun sisällys ja muoto ovat keskenään sopusointuisia, syntyy siitä *kokonaisuuden tarkoituksenmukaisuus*, s. o. *kokonaisuuden kauneus eli täydellisyys*.

Edellämainitut kauneuden ja sopusointuisuuden vaatimukset koskevat kaikkia inhimillisiä tehtäviä. Niinpä kaikenlaisia kirjallisia esityksiäkin — olipa niillä kirjeen, puheen, esitelmän, kertomuksen tai tieteellisen tutkimuksen muoto. Niiden vaikutus kuulijoihin tai lukijoihin riippuu siitä, missä määrin esitys vastaa sisällyksen ja muodon vaatimuksia. Sisällökäs, ehyt

ja sopusuhtainen esitys tekee tarkoitetun vaikutuksen: miellyttää ja tempaa mukaansa, jopa saa meidät omistamaan ja toteuttamaan siinä lausuttuja ajatuksia. Hajanainen ja sotkuinen esitys sen sijaan, vaikkapa se sisältää aivan samat asiat, vaikuttaa päin vastoin: ikävystyttää ja väsyttää.

Onnistumisen ehdot.

Ihminen ei synny mestarina. Hän on kasvatuksen ja luontaisen kehityksen tulos, hänen työnsä taas edellisten tulos.

Tehtävissään onnistuakseen tarvitsee ihminen ensinnäkin perehtyä työalaansa. Lahjat ja luontaiset taipumukset ovat eri ihmisillä erilaiset, mutta kyvykkäimmänkin tulee tarkoin tuntea työn suorittamistavat.

Eikä tässä kyllin. Tarvitaan vielä lisäksi uutteraa, huolellista työtä ja ankaraa itsearvostelua. Usein ihmetellään maailman suuria kirjailijoita ja muita neroja, mutta harvoin aavistetaan että heidän taitonsa, suurten synnynnäisten taipumusten ohessa, on ankaran työn tulos. Paljon on heiltä vaadittu uutteraa harjoitusta, ennenkuin he ovat kyenneet hämmästyttäviä mestariteoksiaan luomaan.

Mutta jos maailman nerokkaimmilta kyvyiltä tätä vaaditaan, mitä sitte tavallisilta, keskinkertaisilta ihmisiltä. Välttämättömiä ehtoja kirjallisissa tehtävissä onnistuaksemme siis on: *työtapojen tarkka tunteminen, väsymätön uutteruus, ankara itsearvostelu ja huolellisuus työn suorittamisessa.* Meidän tulee olla vaateliaita työmme suhteen: kirjoittaa ja hyljätä ja yhä uudelleen

kirjoittaa, kunnes työ tulee täysikelpoista. Meitä tulee työssämme elähdyttää pyrkimys saada aikaan mahdollisimman hyvää, sillä paraskaan ei ole kyllin hyvää.

Tätä saavuttaaksemme meidän tulee *antautua lämmöllä tehtäväämme*. Ainoastaan siten voimme siihen kiintyä ja ajatuksemme syventyä tutkittavaan aineeseen. Silloin esitys syntyy luonnollisesti eikä pakottamalla.

Jos meillä on täysi selvyys näistä vaatimuksista, on meillä onnistumisen avain hallussamme. Me varmistumme askel askeleelta, kunnes ehyt työ muuttuu meille vähitellen tottumukseksi, toiseksi luonnoksi, s. o. me opimme taidon — juuri tuon, jota yleensä ollaan taipuvaisia uskomaan synnynnäiseksi lahjaksi.

II.

Alustavia töitä.

Esitysten laatu.

Kirjalliset esitykset ovat hyvin erilaisia. Ja'amme ne sisällykseensä nähden kolmeen pääryhmään: *kertomuksiin, kuvauksiin ja tutkistelmiin.*

Kertomus esittää yhtäjaksoisesti tapauksia ja vaihteita elämästä. Kun se kertoo jonkun henkilön elämänvaihteita, sanotaan sitä *elämükerraksi (biografiaksi).*

Kuvaus luo eteemme jonkun rajoitetun katseltavan: esineen, eläimen, kasvin, seudun, kylän, kaupungin, ilmiön y. m. Kun kuvaus esittää jonkun henkilön luonnetta ja sisäisten ominaisuuksien kehitystä, saa se *luonnekuvan (karakteristiikin)* nimen.

Tutkistelmä nimensä mukaisesti tutkii ja selvittelee asioita ja olosuhteita, niiden syitä ja seurauksia, sisäistä yhteyttä j. n. e. Tähän osastoon kuuluvat m. m. tieteelliset teokset.

Likimainkaan kaikki esitykset eivät ole puhtaasti yhtä lajia, vaan useinkin eri lajien rinnakkain esiintymistä. Niinpä monesti yhtyy kertomus ja tutkistelmä,

kertomus ja luonnekuva. Samoin voipi samasta aineesta tehdä useampia eriluontoisia esityksiä. Niinpä jostakin henkilöstä, esim. Snellmanista, joko elämäkerran, luonnekuvan tahi tutkistelman, riippuen siitä käsitteeleekö esitys hänen elämänvaiheitaan (elämäkerta), hänen luonteensa ominaisuuksia (luonnekuva) tahi hänen vaikutustaan aikansa oloihin (tutkistelmä). Samoin voi jostakin esineestä, esim. vaatteista, tehdä kertomuksen niiden historiasta ja kehityksestä, kuvauksen eri kansojen ja eri aikakausien puvuista sekä kolmanneksi tutkistelman vaatteista terveyden, kauneuden, kestävyyyden y. m. kannalta katsottuna.

Aiheen valitseminen ja rajoittaminen.

Kirjallisten esitysten aiheet voivat joko olla ennakolta määräytyitä tahi jää niiden valitseminen kirjoittajan vapaaseen valtaan. Aihetta valitessa on huomioon otettava kirjoittajan tiedot ja kehityskanta. On valittava semmoinen aihe, jonka kirjoittaja voi hyvästi esittää. Niinpä ei alottelijan sovi heti ryhtyä omintakeisia kirjoituksia laatimaan, vaan on hänelle erittäin kehittävänä alkuasteena ennen kirjoitettujen kyhäelmien mukaileminen. Saavutettuaan siinä jonkunlaisen kätevyyden hän siirtyy pienempiin, selväpiirteisiin omintakeisiin aineisiin, ensin kertomukseen, joka on itsenäisten esitysten helpoin laji, sekä siitä vähitellen kuvauksiin ja tutkistelmiin, jotka vaativat suurempaa taitoa. Tässä, niinkuin kaikessa muussakin, on »tyvestä puuhun noustava», jos mieli koskaan mitään kunnollista aikaan saada.

Kun aihe on määrätty, on ensi tehtävä sen *tarkastaminen* ja *rajoittaminen*. On tarkoin punnittava mitä se sisältää, muuten saattaa heti alussa syntyä väärinkäsitys aiheen tarkoituksen suhteen tai eksymme pintapuolisuuteen ja ydin jää löytämättä. Monet aiheet sitä paitsi sisältävät useampia suunnan mahdollisuuksia. Niistä on aina yksi valittava ja sille asetettava varma, määrätty päämaali.

Ainesten kerääminen.

Ainesten laatu. Kun talonrakentaja on määrännyt rakennuksen tarkoituksen ja laatinut suunnitelmansa, on hänen ryhtyminen rakennusaineita hankkimaan. Samoin on kirjoittajan, aiheensa valittua ja rajoitettua, ruvettava esityksensä aineksia kokoamaan. Sitä nimitämme *ainesten keräämiseksi*.

Ensi tehtävä on selvitellä millaisia aineksia kysymyksessä oleva esitys vaatii, sillä ainekset ovat aina etsittävät tehtävän laadun mukaan. *Kertomuksen* aineksia kerätessä on huomioon otettava: aika ja paikka, henkilöt, toiminnan alku, jatkuminen ja loppu, syyt ja seuraukset. *Elämäkerrassa* taas: henkilö, syntyminen, aika, paikka, vanhemmat, kasvatus, kehitys, toiminta, kuolema ja elämäntyön tulos. *Kuvauksessa* tarkataan kuvattavan aiheen eri puolia: muotoa, sisäisiä ominaisuuksia, kokonaisvaikutusta y. m., aina aiheen laadun mukaan. *Luonnekuvauksessa* kiinnitetään huomio henkilön lahjoihin ja luontaisiin taipumuksiin, kasvatukseen, vaikutukseen ja sisäisten ominaisuuksien kehitykseen, niiden ilmenemiseen toiminnassa ja niiden vaikutukseen

kuvattavan henkilön ympäristössä. *Tutkistelmassa* selvitetään asian tai tapahtuman alkuaiheita, olojen syitä, vaikutuksia ja seurauksia, niiden oikeellisuutta, väitteitten ja päätelmäin pätevyyttä y. m.

Keräämistapa. Ajatellessamme ja selvitellessämme aihetta, johtuu aineksia mieleemme, mutta muistimme ei jaksa niitä säilyttää, sitä vähemmän kokonaisuudeksi järjestää. Siksi ne ovat *kokoon kerättävät* ja *muistiin merkittävät*.

Keräys toimitetaan paperille. Siihen merkitsemme kaikki, mitä asiasta tiedämme ja muistamme. Elleivät näin saadut ainekset riitä, ryhdymme *lisäaineksia* hankkimaan. Niitä saamme kirjoista, joissa muistamme käsiteltävästä aineesta jotakin puhutun. Onpa usein tarpeen varta vasten hankkia asiaa koskevia teoksia. Toiseksi kyselemme muiden asiantuntijain tietoja ja neuvoja. Varsin hyödyllistä on tutustua aivan vastakkaisiin, jopa nurinkurisiinkin mielipiteisiin. Ne vaan valaisevat asiaa sekä selventävät ja varmentavat kirjoittajan omaa kantaa. Kolmanneksi on usein tarpeen ryhtyä asiaa persoonallisesti tutkimaan ja tekemään havainnoita päästäksemme täyteen selvyyteen hämäristä ja epäilyksen alaisista kohdista. Niinpä täytyy kirjailijain joskus uhrata kokonaisia vuosia jonkun aineen lähempään tutkimiseen, jopa tehdä sitä varten varsinaisia tutkimusmatkoja.

Ainesten paperille merkitseminen toimitetaan lyhyesti, ainoasti muutamalla sanalla, juuri siksi että asia siitä mieleen palautuu. [Katso erästä myöhempää kappaletta »Ainekeräys- ja jäsenäyteen».]

Niinkuin kivet, hirret, sammaleet y. m. vedetään rakennuspaikalla eri läjiin, samoin erilaatuiset kirjoitusaineet merkitään eri liuskoille tahi eri ryhmiin samalle paperille. Niin tehden on niitä järjestämään ruvetessa helppo käsitellä.

Paperille merkitään kaikki asiaa koskevat seikat. Niinpä mieleen johtuvat onnistuneet lauseet ja satuvat käänteet, sillä ne eivät tavallisesti kirjoittaessa enää uudelleen mieleen palaudu, mikä tietenkin on esitykselle vahingoksi.

Ainesten kerääminen on erinomaisen tärkeä tehtävä, se kun on koko esityksen perus. Siksi se on *erityisellä huolella* toimitettava, saadaksemme esityksen niin asialliseksi ja sisällysrikkaaksi kuin suinkin. On muistettava, että kun huolellinen ainesten keräys on suoritettu, on suurin työ tehty.

Vanhaan aikaan käytettiin ainesten keräämisessä n. s. *kriiaa*. Se oli 8-osainen aineslista, jonka kuhunkin osaan etsittiin tarvittavat ainekset. Nykyään ei enää kriiaa semmoisenaan käytetä, vaan kirjoittaja kokoaa aineksia niin moneen ryhmään, kuin tarve kulloinkin vaatii.

Ainesten tarkastaminen ja pohtiminen. Keräystyön päätyttyä ovat ainekset ensin *tarkastettavat*, ennenkuin rupeamme niitä käyttämään. On arvosteltava ainesten runsaus, s. o. kunkin aineslajin riittävyys rakennuksen suuruuteen nähden. Jos huomaamme varaston liian niukaksi, on keräystyötä jatkettava.

Mutta tarkastus ei saa supistua yksin ainesten runsauteen, vaan sitäkin tähdellisemmin niiden laatuun.

Vähäarvoiset ja asiaan kuulumattomat ainekset ovat säälimättä hyljättävät, vaikkapa se joskus saattaa tuntua vaikealtakin. Ellei niin tehdä, eksytään helposti vähäpätöisyyksiin ja lasketaan ala-arvoista kelvollisen joukkoon, joten koko laitos turmeltuu. Toiselta puolen voivat tällaiset ainekset houkutella esittäjän »puhumaan pellow aidoista, kun pitäisi puhua itse pellosta». Juuri tässä tulee kirjoittajan itsearvostelu kysymykseen.

Joskus saattaa asiaan kuuluvia kelvollisiakin aineksia keräytyä liiaksi. Niistä täytyy vähemmän tärkeät hyljätä ja käyttää vaan sen verran, kuin asian valaiseminen todella vaatii. Sillä ainesten liikarunsaus on omansa hämmentämään aiheen johtavaa lankaa ja tekemään esityksestä rungottoman ainesläjän. — Poikkeuksena tästä ovat tieteelliset tutkimukset, joihin usein kerätään kaikki saatavana olevat ainekset ja joiden pienillä, hajanaisillakin tiedoilla voi olla mitä suurin merkitys sekä aikalaisille että varsinkin myöhemmille tutkijoille.

III.

Kokoonpano.

Ainesten järjestämisen välttämättömyys.

Saatuamme näin tarpeellisen varaston kelvollisia aineksia, on niitä ryhdyttävä *järjestämään*, sillä eri ainesten tulee kirjoituksessa saada laatunsa mukaan luonnollinen sijansa. [Katso sivu 8, eri osain luonnollisesta paikasta kokonaisuudessa]. Kirjoittajan tulee hallita aineksia eikä ainesten häntä. Ilman ei synny ehyttä ja luontevaa kokonaisuutta, vaan epäjohdonmukainen sekasotku.

Näytteeksi siitä, miten samanlaisista aineksista saattaa syntyä aivan erilaiset esitykset, seuratkoon tässä kaksi kirjettä.

Sotkuinen, ilman suunnitelmaa kyhätty sepustus.

Helsingissä 25 p. joulukuuta 1899.

Rakas Äiti!

Terveisiä täältä pääkaupungista kaikilta ja hyvää voimista toivotan Teille, hyvä Äiti, ja pyydän ettette unohtaisi minua, vaan antaisitte Latolan Ellin kirjoittaa muutaman rivin voimi-

sistanne ja kotipuolen kuulumisista. Tiedättekös, kun täällä on semmoiset kansanopistokurssit, joissa oppineet miehet ja naiset puhuvat opettavaista ja hyödyllistä, ja väliin lauletaan. Sitte täällä on kelkkamäki, laitettu jäälle puutelineitten avulla, ja siellä lasketaan ja se maksaa 5 penniä kerta. Ja toverit ovat kunnan tyttöjä, keittäjä on vähän hienonlainen ja pitää hiuksensa päälaella kuin herrasväki. Olen ollut teatterissakin ja siellä vasta ihmeitä näkee, yksikin piika hoasteli ihan sitä mejän puolen puhheen tyylii. Ja kaikki siellä näytetään niinkuin olisi tapahtunut. Emäntä on oikein semmoinen ihminen, että niitä saa etsimällä etsiä. Se pitää hyvän järjestyksen, niin että jokainen tietää tehtävänsä. Sitte meillä on vielä ilta-kurssit, joissa opetetaan laskemaan ja kirjoittamaan. Keittäjä tuhraa hajuvettä vaatteisiinsa ja käy mielellään ulkona prome-neeraamassa, kun vaan saa aikaa. Olen usein maatapannessani Teitä muistanut, jotta kuinkahan siellä Kaatamossakin jaksetaan. Ja meitä on neljä tyttöä samassa paikassa: keittäjä, keittäjän apulainen, lapsenhoitaja ja minä, joka olen sisäkkö. Mutta kyllä keittäjäkin on pohjaltaan hyvä tyttö. Ja akateemiassa on hirmuinen valaskalan luuranko, ainakin 20 syltä pitkä. Herra on myös ystävällinen ja puhuttelee niin kauniisti, että oikein hyvältä tuntuu. Täällä on paljon tyttöjä huonoilla jäljillä. Mutta professorit ja muut korkeasti oppineet sanovat että mekin olemme yhtä hyviä isänmaan lapsia kuin kaikki muut, ettemme me ole vaan »piikoja» ja »piikoja». Ja herra on pankin virkamies. Tiedättekös kun tapasin Aholan Tanun kelkkamäessä, ja se on nyt aliupseeri ja voisi olla vaikka rovestin nimipäivillä, niin on kohtelias ja pulska, että minäkin olen ollut hänen seurassaan. Eikä täällä rouva räiski ja roiski niinkuin nimismiehen rouva siellä kotona, vaikka on piikoja yhtä paljon kuin nimismieheissä ja pappilassa yhteensä. En ole Teille kirjoittanut, vaikka on jo kulunut kaksi kuukautta kun läksin kotoa, joka oli minulta hyvin pahasti tehty. Tiedättekös millä jäljillä se Mäkelän Tiina on sieltä Valtimon kulmalta, jonka hyvin tunnette, minä näin sen kerran kadulla humalassa. Niin että kyllä täällä niin hyvää huolta pidetään kaikista, ettei olisi voinut arvatakkaan. Ja on niin hauska olla oppineitten ja viisasten ihmisten seurassa. Ei

ole ihmekään että olette ollut huolissanne, kun aina niin hellästi seuraatte lastenne askeleita. Kyllä paikka on harvinaisen hyvä ja kyllä täällä on nuorella tytöllä niin paljon viettelyksiä ja täällä on niin paljon huvituksia. Ja kansanopistokursseissa keskustellaan kuinka tulee säästää palkat oman kodin perustamista varten ja vanhanpäivän varaksi. Vaan meidän rouva tietääkin kaikki, lakanasta parsineulaan asti. Ja täällä täytyy tietää- kenen kanssa seurustelee. Sanoitte kotoa lähteissäni: »pidä, lapseni, Jumala silmäisi edessä!» En ole sitä unhottanutkaan, vaan päivä päivältä yhä paremmin oppinut ymmärtämään hyvien neuvojenne arvon. Mutta kyllä se valaskala oli niin suuri, ettei oikein uskoisikaan, sen vatsaan mahtuisi vaikka kymmenen Joonasta. Eikä nyt muuta kuin hyvästi vaan ja terveisiä kaikille ja voikaa hyvin.

Oma tyttärenne

Aliina.

Hyvin järjestetty, suunnitelman mukaan laadittu esitys.

Helsingissä 25 p. jouluk. 1899.

Rakas Äiti!

Niinkuin muistatte, Äiti rakas, lupasin kotoa lähteissäni Teille piakkoin kirjoittaa. Kohta on kuitenkin kulunut jo kaksi kuukautta ja nyt vasta tartun kynään Teitä tervehtääkseni ja ilmoittaakseni voinnistani. Tämä laiminlyönti on ollut minun puoleltani hyvin pahasti tehty, sillä tuntien huolehtivan luonteenne ja sen hellyyden, millä aina olette lastenne askeleita seurannut, arvaan että olette minunkin suhteeni ollut hyvin huolissanne. Eikä ihme: yksinkertainen maalaistyttö Savon sydäimestä lähtee outoihin oloihin, maailmankaupungin hyörinään ja pyörinään äidin vaalivan silmän alta.

Mutta sitä voin heti Teille vakuuttaa, rakas Äiti, ettei ole mitään huolen syytä. Kaikki on mennyt paremmin kuin siellä kotona osasimme aavistaakaan.

Mitä ensinnäkin palveluspaikkaani tulee, on se aivan harvinaisia. Herra on erittäin hyvä ja ystävällinen mies, puhuttelee aina niin kauniisti, jotta oikein hyvältä tuntuu. Hän on pankin virkamies ja on virkatoimissaan suurimman osan päivästä.

Rouva taas on semmoinen, että niitä saa etsimällä etsiä. Hän nyt tietää kaikki, mitä talossa on, lakanasta parsineulaan asti. Eikä hän räiski ja roiski, niinkuin nimismiehen rouva siellä kotipitäjässä. Kyllä tässä meidän talossa jokainen tietää tehtävänsä, vaikka onkin piikoja yhtä paljon kuin nimismiehessä ja pappilassa yhteensä.

Meitä näet on palvelijoita koko liuta: keittäjä, keittäjän apulainen, lapsenhoitaja ja minä, joka olen sisäkkönä. Ja hyvin me sovimme keskenämme. Toverini ovat kunnon tyttöjä. Keittäjä tosin on hiukan hienosteleva: laittelee hiuksensa päälle, niinkuin rouvilla on tapana, tuhraa hajuvettä vaatteisiinsa ja käy mielellään kaupungilla »promeneerailemassa» tai muuten huvittelemassa, kun vaan aikaa saa. Mutta kelpo tyttö hänkin on pohjaltaan.

Enkä pidä ihmeenä että hän on huvituksiin mieltynyt. Sillä kyllä täällä on paljon semmoista, joka vetää puoleensa. On se elämä täällä toisenlaista kuin siellä Kaatamon perukoilla.

Minäkin olen ollut joskus toisten mukana ulkosalla. Olisittepas vaan käynyt täällä museoissa, niin jo löisitte kahta kämmentä yhteen ja sanoisitte: »jopa jotakin!» Esim. yliopiston museossa on valaskalan luuranko, ja se on niin hirmuisen suuri, mitä lie 20 syltä pitkä, jotta olisi varmaan vaikka kymmenen Joonasta sen vatsaan mahtunut.

Entäs sitte teatterissa! Siellä vasta suu auki jää. Kaikki näytetään niinkuin elämässä tapahtuu. Annappas kun muutamassa kappaleessa — »Kuopion takana» taisi olla sen nimi — piikatyttö »hoasteli ihan sitä mejän puolen puhheen tyylii», jotta multa kesken kaiken pääsi hörä nauru.

Sunnuntai-iltapäivät ovat sentään kaikkein hauskimmat. Silloin ollaan jälillä luisteluradalla tahi kelkkamäessä. Täällä kun näet lähettyvillä ei ole luonnonmäkeä, niin ovat lautateli-neitten avulla laittaneet jälle kelkkamäen. Sieltä sitten laskea

hurautetaan alas niin että suhahtaa. Viisi penniä se heilaus maksaa kerralta.

Siellä kelkkamäessä minä tapasin sen Aholan Tanunkin. Se on nyt aliupseeri ja niin pulska ja kohtelias kuin suuret herrat, että kelpaisi varmaan vaikka rovastin nimipäiville. Tanu on hyvin kunnan poika; hänen kanssaan saattaa huolelta seurustella.

Täällä näet täytyy nuoren tytön pitää silmänsä auki kehen kanssa seurustelee. Hyvin moni tyttö on täällä joutunut hunnikolle. Niinkuin sekin Mäkelän Tiina sieltä Valtimon kulmalta, jonka hyvin tunnette. Eipä surkeampaa, kun minä näin hänet eräänä iltana kadulla — humalassa. Huonoille jäljille on tyttöraukka joutunut. Mutta älkäähän tulko levottomaksi, Äiti kulta! Se asia riippuu ihmisestä itsestään. Täällä on kyllä paljo viettelyksiä, mutta joka tahtoo olla siveä ja kunniallinen tyttö, hänellä ei ole täällä suurempaa vaaraa kuin siellä Kaatamossakaan.

Tekeepä mieleni sanoa että vielä enemmän täällä on tilaisuutta saada hyviä neuvoja kuin siellä kotipuolella, kun vaan tahtoo ottaa neuvosta vaarin. Täällä pidetään n. s. kansanopistokursseja, semmoisia illanviettoja, joissa oppineet miehet ja naiset puhuvat hyödyllistä ja opettavaista. Ja sitte lauletaan ja keskustellaan tarpeellisista asioista, niinkuin esim. kuinka tulee säästää palkat oman kodin perustamista varten tai vanhan päivän varaksi j. n. e. Ette usko, Äiti hyvä, kuinka me väliin innostumme ja kuinka onnellinen ihminen saattaa olla hyvien ja viisasten ihmisten seurassa.

Tämän lisäksi on vielä erittäin n. s. palvelijatarkurssit, joissa opetetaan kirjoittamaan, laskemaan j. n. e. ja joissa minäkin olen saanut käydä.

Jo tästä näette kuinka hyvää huolta täällä pidetään palvelijoistakin. On oikein ihmeteltävää kuinka oppineet ihmiset pitävät palvelijaa vertaisenaan. Ei kukaan sano vain »piika» ja »piika», vaan nämä professorit ja korkeasti oppineet opettavat että me olemme yhtä hyviä isänmaan lapsia kuin hekin, kun vaan käyttäydymme kunniallisesti ja täytämme rehellisesti tehtävämme. Saatatte arvata miten hyvältä tämä meistä

tuntuu ja mitenkä se aivan kuin antaa uutta halua ja uusia voimia.

Olen nyt kertonut Teille, rakas Äiti, yhtä ja toista elämästäni täällä pääkaupungissa. Niinkuin näette, olen olooni hyvin tyytyväinen. Sanoitte lähteissäni: »pidä, lapseni, Jumala silmäisi edessä!» Ne sanat eivät ole koskaan unohtuneet, vaan olen tullut päivä päivältä yhä selvemmin niiden merkitystä käsittämään sekä huomaamaan että kun niin tekee, silloin seura onni ja tyytyväisyys ja levollisen omantunnon rauha. Vasta nyt olen tullut oikein käsittämään antamienne neuvojen suuren arvon elämän monimutkaisella polulla.

Sanokaa terveisiä kaikille tuttaville. Muistelen usein maata pannahani teitä kaikkia ja erittäinkin Teitä, hellä Äitini. Voikaa hyvin ja antakaa Latolan Ellin kirjoittaa muutamia rivejä voimistanne ja kotipuolen kuulumisista.

Oma tyttärenne

Aliina.

Nämä näytteet parhaiten osoittavat ainesten järjestämisen välttämättömyyden, miten hyvistäkin aineksista ilman järjestäjä johtoa syntyy sotkuinen, väärin käsityksiin vievä surkea töherry.

Järjestäminen eli jäsenitys.

Kirjoitusten aineiden järjestämistä nimitämme *jäsenityksen* eli *suunnitelman* laatimiseksi. Niinkuin rakennuksessa erotamme kolme osaa: kivijalan, itse rakennuksen ja katon, samoin erotamme kirjoituksen kokoonpanossa kolme pääosaa: *johdannon*, *käsittelyn* ja *loppulauseen*. Johdanto on esityksen kivijalka, jolla se kiintyy maaperään, s. o. lukijan tajuntaan ja hänen entiseen tietovarastoonsa, käsittely on sen varsinainen osa eli itse rakennus ja loppulause esityksen huippu,

joka katon tavoin käsittää ylimmät, kauvimmas näkyvät piirteet.

Tämän mukaan ovat aineksetkin jaettavat. Niinkuin kivijalka rakennuksessa ei ole mikään rakennuksen varsinainen osa, vaan jonkunlainen välittäjä eli tasotaja maaperän ja rakennuksen välillä, samoin johdanto kirjoituksessa on välittäjä lukijan entisten tietojen ja entisen mielialan sekä esityksessä ilmaantuvien uusien tietojen ja uuden mielialan välillä. Johdantoon siis, samoin kuin kivijalkaan, kuuluu ainoastaan perustusaineksia ja varsinaiset ainekset kuuluvat itse rakennukseen, s. o. kirjoituksen keskimäiseen osaan eli käsittelyyn. Kattoon s. o. loppulauseeseen niinikään kuuluu enää perin vähä aineksia, se on ainoastaan kuin rakennuksen suojus eli päätöshuippu.

Jäsennyksen merkitys on erittäin suuri. Jäsennys on aineessa sama kuin luuranko ihmisruumiissa. Luuranko on ruumiin koossapitäjä ja hallitsija, sen ympärille järjestyvät kaikki muut kudokset. Luurankoa ei näy, vaan ovat lihakset varsinaisena näkyvänä osana. Mutta sen olemassaolo ja muotoa hallitseva merkitys tulee kuitenkin lihasten päälläkin näkyviin. Samoin ei esityksen runko, sen jäsennys, saa missään kohti pistää varsinaisesti näkyviin, mutta sen sisällystä ja muotoa hallitseva voima ilmenee esityksen joka rivillä. Jäsennys on siis esityksen luuranko, jonka ympärille ajatuksen lihakset ja jänteet punoutuvat.

Rakennuksen aineita järjestettäessä ei koskaan panna kaikkia aineksia samaan läjään, vaan ne sovitetaan useampiin suurempiin tai pienempiin *ryhmiin*. Tämöiseen ryhmään saattaa kuitenkin kuulua joukko saman-

laatuksia eri tarpeita, jonka vuoksi on eduksi erottaa ne pienempiin *alaryhmiin* ja tarpeen vaatiessa vielä alaryhmätkin pienempiin *osastoihin*, etteivät eri ainekset sotkeudu toisiinsa.

Mutta näitä ryhmiä ja osastoja voi järjestää monella tavalla. Niinpä talonrakentaja voi järjestää rakennusaineensa niin, että I:een ryhmään tulee kivet, II:een vankemmat puuainekset: hirret, permannon ja välikaton kannattimet, III:een lautatarpeet, IV:een muut tarpeet: tiilet, sammalet, kattuhuopa y. m. Mutta rakentamaan ryhtyessään hän pian huomaa ettei järjestys olekaan parhain. Jo heti alussa, seinähirsiä paikoilleen asetettaessa, tarvitaan seinäsammalia, mutta ne ovatkin haettavat kaikkein ta'immäisestä ryhmästä. Samaa menoa jatkuu koko rakentamisajan: myöhemmin tarvittavat ainekset ovat aina tiellä ja ensi kädessä tarvittavat siellä täällä muissa ryhmissä. Hänen olisi siis pitänyt aineensa ryhmittää sen mukaan, missä järjestyksessä niitä tarvitaan, mitkä niiden käytäntöön nähden ovat samanlaisia ja toisiaan seuraavia. Silloin olisi I:een ryhmään tullut kivet, II:een seinä- ja vesikattotarpeet, III:een uunitarpeet, IV:een kaikki permanto- ja välikattotarpeet.

Näemme siis että ensi tehtävä on *etsiä sopiva näkökohta*, jonka mukaan ainekset ryhmitetään. Tässä on huomattava että valitaan yksi ainoa näkökohta ja että tämä näkökohta on oikea, varma ja selvä. Ellei niin ole, joutuvat ainekset sinne tänne väärin ryhmiin.

Ryhmityksen johtava säije on eri aineissa eri luontoinen. Semmoisena on kertomuksissa aika, s. o.

asiat kerrotaan siinä järjestyksessä kuin ovat tapahtuneet. Elämäkerrassa on johtavana näkökohtana joko aika, esim. lapsuus, kouluaika, elämäntoiminta vanhuus ja kuolema, tahi toiminta, esim. elämänvaiheet lyhyesti mainittuna, toiminta maanviljelijänä, kunnallismiehenä, valtiopäivämiehenä j. n. e. Kuvauksessa aineen eri osat, esim. aiheessa »kotiseutuni luonto»: metsät, vuoret, vedet, pellot ja niityt. Tutkistelmassa aineen eri puolien sisäinen yhteys, esim. aiheessa »irtolaiskysymys»: irtolaisuuden syyt ja aiheet, nykyiset ilmenemismuodot seurauksineen, toimenpiteet vastaisen varalta.

Kun näin on löydetty aineiden ryhmityksen johtava runko, ryhdytään itse ryhmitykseen. Sen suorituksessa on huomioon otettava useampia eri seikkoja, joiden -- jopa yhden ainoan -- laiminlyöminen helposti turmelee koko laitoksen. Koetamme niiden tärkeyttä valaista seuraavalla ryhmitys-esimerkillä.

On laadittava kirjoitus »maatalon rakennuksista.» Aineksina ovat kaikki talon rakennukset ja kirjoittaja tekee niistä seuraavan ryhmityksen (nimittäin käsitteelyyn kuuluvista aineksista, johdannon ja loppulauseen ainekset eivät ole tässä näkyvissä):

I ryhmä: Eläinten suojia. 1 talli, 2 navetta, 3 lammasläävä, 4 sikolätti.

II ryhmä: Ihmisten suojia.

1 asuinrakennuksessa: a) eteinen ruokakammioineen, b) pirtti, c) keittiö, d) haltijaväenkamari, e) vieraskamari.

2 karjankartanossa: a) karjankeittiö.

3 saunarakennuksessa: a) pesutupa, b) sauna.

III ryhmä: Eläinrehusuoja.

- 1 karjankartanossa: a) rehulato.
- 2 riihirakennuksessa: a) olkilato, b) ruumennus.

IV ryhmä: Säilytyssuoja.

- 1 asuinrakennuksessa: a) eteinen ruokakammioineen.
- 2 aittarakennuksessa: a) vilja-aitta, b) liha-aitta, c) vaateaitta.
- 3 vajarakennuksessa: a) kalustosuoja, b) halkovaja.

V ryhmä: Elonkorjuusuoja. 1 riihi, 2 puimahuone.

Kun ottaa lähemmin tarkastaakseen tätä ryhmitystä, huomaa pian että kirjoittaja on tehnyt koko joukon pahoja hairahduksia.

1. Ryhmituksen perustuksena on yhden näkökohdan sijasta ollut kolme: 1) huoneissa eläjät, 2) niissä säilytettävät, 3) niissä suoritettava työ. Se on ollut päävirhe, josta useimmat muut ovat johtuneet.

2. Kaikki samanlaatuiset ainekset eivät ole yksissä kohti, vaan on osa hajallaan eri ryhmissä, josta seuraa että esim. eteinen ruokakammioineen tulee puheeksi kaksi eri kertaa, ensin ihmisten suojana, sitte säilytyssuojana. Aivan päin vastoin taas niin perin erilaiset suojat kuin asuinhuoneet, sauna ja karjankeittiö ovat joutuneet samaan ryhmään. Tästä saamme ohjeen:

Kaikki samanlaatuiset ainekset on järjestettävä samaan ryhmään, kaikki erilaatuiset eri ryhmiin.

3. Ihmissuojaryhmä on liian avara, koska siihen on sovitettu semmoisia eriluontoisia suojia kuin sauna

ja karjankeittiö. Siitä on vielä johtunut että joku toinen ryhmä, johon niiden olisi pitänyt kuulua, on jäänyt kokonaan pois. Sen vuoksi:

Mikään ryhmä ei saa olla liian avara, toisen alueelle ulottuva, eikä mikään tarpeen vaatima ryhmä saa jäädä pois.

4. Ryhmityksessä huomaamme kaksi liian ahdasta ja turhantarkkaa ryhmää, nimitt. säilytys- ja eläinrehusuoja-ryhmät. Molemmat olisivat kuuluneet samaan ryhmään »säilytys-», jossa olisi voinut olla neljä alaryhmää: 1) ihmisten ruoka-aineita, 2) eläinten rehuja, 3) vaatteita, 4) työaseita. Nyt ne ovat kahtena pääryhmänä, joten on saatu yksi ryhmä liikaa. Siitä johtuu vaatimus:

Mikään ryhmä ei saa olla liian ahdas eikä tarpeettomia ryhmiä saa asettaa.

5. Eri ryhmillä ei ole oikeaa paikkaansa järjestyksessä eikä luotettavaa yhteyttä keskenään, sillä eläinsuojat ovat ennen ihmissuojia, ihmissuojia seuraa eläinrehusuojat, sitte säilytysuojat j. n. e. Saamme siis ohjeen:

Kunkin ryhmän tulee saada oikea, luonnollinen paikkansa järjestyksessä ja liittyä elimellisesti viereisiinsä ryhmiin. [Katso sivu 8, eri osain paikasta kokonaisuudessa ja toisiinsa liittymisestä.]

Jos kirjoittaja olisi näitä seikkoja silmällä pitäen vähääkään tarkemmin ajatellut, olisi hän laatinut ryhmityksensä samalla luonnollisella tavalla kuin rakentaja rakentaessaan. Johtavana näkökohtana olisi ollut se tarkoitus, mihin kutakin rakennusta pääasiallisesti käytetään, ja ryhmitys olisi saanut seuraavan muodon:

- I ryhmä:* Asuinrakennus, 1 eteinen ruokakammioineen, 2 pirtti, 3 keittiö, 4 haltijaväenkamari, 5 vieraskamari.
- II ryhmä:* Karjankartano, 1 talli, 2 navetta, 3 lammasläävä, 4 sikolätti, 5 rehulato, 6 karjankeittiö.
- III ryhmä:* Aittoja, 1 vilja-aitta, 2 liha-aitta, 3 vaateaitta.
- IV ryhmä:* Vajoja, 1 kalustosuoja, 2 halkovaja.
- V ryhmä:* Riihirakennus, 1 riihi, 2 puimahuone, 3 olkilato, 4 ruumennus.
- VI ryhmä:* Saunarakennus, 1 sauna, 2 pesutupa.

Johdanto.

Kun teemme kanssaihmisillemme jonkun pyynnön tahi koetamme vaikuttaa heidän mielipiteisiinsä, emme sano heti suoraapäätä: »antakaa minulle sitä ja sitä», »asia on niin ja niin». Ei, me tarkoin mietimme millä sanoin puheemme alotamme, miten käyntimme syyn sopivasti esitämme ja miten voimme häntä valmistaa asiallemme myötätuntoiseksi.

Samaa tähtää kirjallisten esitysten johdantokin. Sekin tarkoittaa olla valmistuksena asian varsinaiselle esitykselle. Esitystä alottaessa nimitt. aina oletetaan että asia on lukijalle enemmän tai vähemmän tuntematon. Siksi johdannossa muodossa tahi toisessa mainitaan aihe asian esille ottamiseen ja tehdään lyhyesti tarpeen vaatimat selitykset.

Toiseksi koetetaan, viittaamalla asian tärkeyteen tahi muihin puoliin, herättää lukijan huomiota ja ai-

neeseen mieltymystä. Eduksi on tässä suhteessa käyttää semmoisia kiinnityksaiheita, jotka tunnettavuudellaan ja sattuvaisuudellaan ovat omiaan mielenkiintoa kohottamaan. Varsinkin on tämä varteen otettava puheissa ja esitelmissä. Sopivia johdantoaiheita ovat sananparret, vertaukset, pikku kertomukset j. n. e.

Tutkimusaineen johdannoksi sopii se tosiasia, jota tutkimus koskee, kysymykseen liittyvät vaikeudet, eri mielipiteet asiasta j. n. e. Historiallisen aineen johdannoksi on omiaan lyhyt katsaus edelliseen aika-kauteen tai käsiteltäväksi otettavan ajanjakson oloihin j. n. e. Kuvauksen johdannossa sijoitetaan kuvattava aihe siihen aikaan tai paikkaan taikka niihin olosuhteisiin, joissa kuvaus liikkuu.

Esimerkkejä. 1. Kirjoitetaan puhe Snellmanista. Johdannossa kuvataan kuinka suomalainen kansallisuustunne nukkui syvää unta ruotsalaisen sivistyksen helmaan tuuditettuna. Harva uskalsi edes uneksia omintakeisesta suomenkielisestä sivistyksestä. Silloin astui esiin Snellman . . . . .

2. Kirjoituksessa »tiedon ja valistuksen arvo» sopii johdantona käyttää tunnettua lausetta: ihminen ei elä ainoastaan leivästä j. n. e.

3. Aineessa »kodin merkityksestä» on runopätkä »koria kotoinen leipä, vaikka täynnä tähköpäitä» varsin satuva johdannoksi.

4. Lausunnon johdannoksi keskustelussa sopii mainita esim. että edellinen puhuja teki sen ja sen väitöksen. Minä kuitenkin uskallan olla kokonaan toista mieltä. (Seuraa sitte eroava mielipide ja sen perusteet).

Johdannon suhteen on vielä muistettava seuraavaa:

1. *Johdannon tulee koskea koko ainetta eikä vaan jotakuta sen osaa.*

2. *Johdanto ei saa sisältää mitään, mikä kuuluu varsinaiseen aineeseen, koska johdanto on ainoastaan valmistus itse asialle.*

3. *Johdannon tulee olla lyhyt.*

4. *Johdannon lopun tulee sisältää luonteva siirtyminen itse käsittelyyn.* [Katso sivu 6, eri osain elimellisestä toisiinsa liittymisestä].

Johdannon pituutta ovat jotkut tyyliopin kirjoittajat koettaneet aivan tarkoin määritellä, esim. niin että sen tulee olla noin 8:s osa kirjoituksen koko pituudesta, toiset taas että sen pituus saa olla korkeintaan 6:s osa. Kaikki tarkemmat määrittelyt ovat kuitenkin tarpeettomia, kunhan vain muistetaan että johdanto on ainoastaan aineen valmistus ja että sen siis tulee olla lyhyt. Jotkut aineet vaativat pitempää johdantoa, toisissa riittää yksi ainoa lause. Esim. pienissä historiallisissa kertomuksissa ja kaskuissa näkee joskus johdantona ainoastaan »Vuonna 000 e. Kr.», luonnonkuvauksissa esim: »Seisomme Pallatvaaran korkeimmalla huipulla» j. n. e. Jotkut esitykset voivat alkaa aivan ilman johdantoa. Pienet kertomukset: n. s. pikkakuvat, useimmat sanomalehtiutiset y. m. alkavat suoraan aineen käsittelyllä.

Käsittely.

Käsittely on esityksen varsinainen osa, jossa itse asia ja sen perusteet esitetään. Siitä meidän ei kuitenkaan tarvitse enää sen enempää puhua, vaan ainoastaan viitata edellä esitettyyn ainesten ryhmittämistä koskevaan osastoon. Siellä on kaikki sanottuna, sillä jos ainesten ryhmittäminen on oikein suoritettu, ei tarvita muuta kuin liittää ainekset rakennukseen siinä järjestyksessä kuin ne esille tulevat.

Muuan huomautus kuitenkin tehtäköön. Puhuimme alussa siitä, että eri osain tulee olla kokoonsa nähden keskenään suhteellisia. Joku voisi ehkä käsittää tämän niin, että käsittelyn eri ryhmäin tulee olla mahdollisuuden mukaan samankokoisia. Se ei ole tarkoitus. Niinkuin esineessä kukin osa, sopusuhtainen ollakseen, saa kokoa sisällyksensä eli tarkoituksensa mukaan, samoin tulee kunkin ryhmän kirjoituksessa saada laajuutta sisällyksensä eli arvonsa mukaan, niin ettei vähäpätöisille asioille anneta kovin paljo tilaa eikä taas tärkeämpiä seikkoja liiaksi supisteta. Kun kukin asia saa laajuutta ja painoa arvonsa mukaan, silloin syntyy eri ryhmäin välillä luonnollinen sopuisuus.

Loppulause.

»Alku työn kaunistaa, lopussa kiitos seisoo», vakuuttaa sananparsi. Samaa voipi sanoa loppulauseesta. Se on esityksen viimeinen ja hyvinkin tärkeä osa. Siihen supistetaan koko esityksen sisällys, osoitetaan että kysymys, joka johdannossa annettiin rat-

kaistavaksi, tai tehtävä, joka otettiin suoritettavaksi, todellakin käsittelyssä on tullut perille saatetuksi. Loppulauseessa ikäänkuin kerrataan muutamalla sanalla esityksen sisällys, vedetään siitä lopputulos ja kiinnitetään tämä lukijan huomioon. Toisinaan taas, varsinkin sanomalehtikirjoituksissa ja puheissa, lausutaan esityksen johdosta joku mietelmä, kehoitus tai toivomus. Loppulause on siitäkin syystä tärkeä, kun se jättää loppuvaikutuksen lukijaan. Se on sen vuoksi taitavasti laadittava.

Loppulause *ei saa olla pitkä*. Joskus riittää lause tai pari, onpa toisinaan niinkin, ettei erikoista loppulausetta kaivata ensinkään, se vaan tuntuisi liialliselta, etsityltä. Loppulauseen, milloin semmoinen on, tulee koskea *koko esitystä* eikä ainoastaan sen osaa ja siirtymisen käsittelystä loppulauseeseen tulee tapahtua *luontevasti*.

Ainekeräys- ja jäsenäysnäyte.*)

Kirje Äidille [siv. 20.]

- Johdanto.*
1. Lupaus.
  2. Kauvan kirjoittamatta.
  3. Antéeksi.
  4. Äidin huolehtivaisuus.

---

*) Huomattakoon että tämä on *järjestetty* ainekeräysnäyte. Ensimmäisessä eli varsinaisessa ainekeräyksessä eivät tietysti ryhmät eikä eri ryhmien ainekset ole vielä oikeassa järjestyksessä, jopa saattaa jossakin ryhmässä olla aineksia, jotka tarkemmin ajateltua kuuluvatkin toiseen ryhmään.

Käsittely. I. Palveluspaikka.

1. Herra.
  - a) Hänen kohtelunsa.
  - b) Hänen virkatoimensa.
2. Rouva.
  - a) Hänen toimekkuutensa.
  - b) Nimismiehen rouva.
  - c) Meidän rouva.
3. Palvelustoverit.
  - a) Niiden luku ja tehtävät.
  - b) Keskinäinen sopu.
  - c) »Promeneeraaja».

II. Huvipuolia.

1. Museot.
  - a) Äiti varmaan hämmästyisi.
  - b) Valaskala, Joonas.
2. Teaatteri.
  - a) Mitä näytetään.
  - b) »Meijän puolen puhheen tyyli».
3. Jäällä.
  - a) Kelkkamäki.
  - b) Vanha tuttavuus.
    - aa) Tanun nykyinen asema.
    - bb) Seurustelumme.

III. Varjopuolia.

1. Silmät auki.
2. Mäkelän Tiina.
3. Itsestä kaikki riippuu.

IV. Valopuolia.

1. Kansanopistokurssit.
  - a) Luennot.

- b) Keskustelut.
- c) Laulu.
- d) Innostus.
- 2. Palvelijatarkurssit.
- 3. Tasa-arvoisuus.
  - a) »Piika» ja »piika.»
  - b) Mitä oppineet sanovat.
  - c) Vaikutus.

- Loppulause.*
- 1. Viihdyn.
  - 2. Äidin varoitus.
  - 3. Terveiset.
  - 4. Muistelen teitä.
  - 5. Odotan kirjettä.

Otsake.

Tärkeätä on löytää esitykselle sopiva *otsake* (*rubriikki*). Otsakkeen merkitys on näet niin suuri, että se usein määrää tuleeko kirjoitus tahi teos luetuksi vaiko ei. Esim. sanomalehtikirjoitusten, varsinkin uutisten kohtalo: lainataanko niitä useampiin lehtiin vaiko ei ja luetaanko niitä ollenkaan, riippuu usein kokonaan otsakkeesta.

Esimerkki. Kun kirjoittaja tekee kyhäyksen laivojen rappeutumisesta, niiden pelastusneuvojen puutteellisuudesta eli siis niiden epäluotettavuudesta merellä, voipi hän käyttää otsakkeena: »Uiskentelevia ruumisarkkuja». Se varmaan kiinnittää lukijan huomiota siinä määrin, että hän suurimmassa kiireessäkin tahtoo kirjoituksen sisällystä vilkaista.

Otsakkeen valinnassa on pidettävä päämääränä että se on lyhyt, satuttava ja asiallinen, esityksen ydintä ilmaiseva sekä lukijan huomiota kiinnittävä. Vielä on muistettava että yksinkertainen ja vaatimaton otsake, jos se vaan vastaa tarkoitustaan, on aina paras ja miellyttävin esityksen kaunistus, ja ettei liiotetuilla otsakkeilla sovi antaa kyhäykselle suurempaa merkitystä kuin sisällys ansaitsee.

IV.

Esittäminen.

Esityksen hallitseminen.

Huolellisella jäsennyksellä on ehyen ja johdonmukaisen esityksen pohja laskettu. Esityksessä pidetään vaan huolta että ajatuksen lehvät liitetään taitavasti tämän rungon ympärille.

Esitys olkoon *asiallista* ja *arvokasta*, *selvää*, *lyhyttä* ja *reipasta*.

Ensiksikin *asiallista* ja *arvokasta*. Puhuimme alussa [sivulla 6] siitä, että niin suuri merkitys kuin muodollisella puolella onkin, sisällys kuitenkin pääasiassa määrää kaiken työn todellisen arvon. Kirjoitus, jossa sisällykselle, s. o. tosiasia-ain tarkalle esittämiselle on annettu arvoa, on asiallinen. Ollakseen asiallinen vaaditaan kirjoittajalta puolueettomuutta ja totuudenrakkautta; silloin hän esittää asiat oikein, olivatpa ne myötä tahi vastaan. Asiallisuuden ja puolueettomuuden puute ilmenee ehkä räikeimmin sanoma-lehtikirjoituksissa, varsinkin tottumattomain maaseutukirjeenvaihtajain kyhäyksissä, joista usein seuraa pitkiä

kynäkiistoja, oikaisuja, selityksiä, vastalauseita ja oikeusjuttuja sekä mielipahaa laajoissa piireissä. Erittäinkin moitekirjoituksissa vaaditaan kirjoittajalta mitä suurinta puolueettomuutta ja hienotuntoisuutta moitteenalaiseen asiaan liittyvien henkilöiden persooniin nähden, olkoonpa moite muuten kuinka oikeutettu tahansa.

Asiallisuuden puute ilmenee vielä eräässä toisessa, paljoa viattomammassa muodossa. Suomen kansa, erittäinkin rahvas, on melkoisessa määrässä leikillisyyteen ja kokkapuheisuuteen taipuisa. Tästä johtuu että varsinkin alkavat kirjoittajat usein syrjäyttävät itse asian koettaen leikillisellä esitystavalla ja sanasutkauksilla lisätä kirjoituksen viehätystä. Mutta se kaikki tapahtuu useimmiten asiallisuuden kustannuksella: kirjoitus sisältää hyvin vähän ja sekin vähä hämmentyy hämäärään kokkapuheisuuteen, niin että tuskin ne, jotka puheenaolevan asian perinpohjin tuntevat, ymmärtävät mitä kirjoittaja tarkoittaa. Sitä paitsi tällainen luuloteltu sukkelasanaisuus eksyy leikillisyyteen semmoissakin asioissa, joissa vakava kirjoitustapa on ainoa oikea. [Katso seuraavaa lukua »Aineen laatu ja esitystapa»].

Edellämainituista seikoista riippuu esityksen *arvokkuuskin*. Kirjoitukselle, joka noudattaa puolueettomuutta ja totuudenmukaisuutta eikä eksy teennäisen sukkelasanaisuuden tavoittelemiseen, antavat arvoa nekin, jotka itse asian suhteen ovat toista mieltä. Eriksen huomattava seikka, jota kuitenkin harva lie tullut ajatelleeksi, on että leikillisyydeltäkin vaaditaan arvokkuutta. Kepeä, leikkisä esitystapa semmoissa asioissa, joihin se soveltuu, on kaikille mieluinen tuttavuus,

mutta sen käyttäjältä vaaditaan luontaista taipumusta, tarkkaa vaistoa ja hienotuntoisuutta. Ilman sitä leikillisuus on joko kömpelöä ja nulikkamaista tai sen pahempi epähienoa ja rivoa.

Toiseksi on esityksen *selvyydelle* omistettava huomiota. Esitys, johon jää väärinkäsityksen mahdollisuuksia, on ehdottomasti huonon kynänkäyttäjän merkki ja saattaa semmoisissa tarkkaluontoisissa kirjoituksissa, kuin asiapapereissa, kokousten pöytäkirjoissa y. m., antaa aihetta pitkiin oikeusjuttuihin, jopa suuriin ai-neellisiin vaurioihin.

Esityksen selvyys riippuu suuresti ajatuksen selvydestä. »Hämärästi sanottu on hämärästi ajateltu», lausui Tegnér; sitä vastoin kirjoittaja, joka ajattelee selvästi, erottaen pääasiat ja sivuseikat, kyllä aina löytää selvän sanallisenkin muodon.

Erikoisesti mielessä pidettävä seikka on esityksen *lyhyys* ja *sattuvaisuus*, sitä suuremmalla syyllä kun se riippuu pääasiassa tottumuksesta. Jos totumme pitkäveteseen kirjoitustapaan, käy se meille luonteenomaiseksi; samoin lyhyt ja sattuva. Molemmat sisältävät samat asiat, mutta ensinmainittu pitkäpiimäisyydellään tai kauniita kuvallisia lausumatapoja tavoittelevalla lavertelemisellaan tekee esityksen väsyttäväksi, jopa sekavaksi. Tämä on erittäin huomattava semmoisten tilapäisten kyhäysten kuin sanomalehtikirjoitusten suhteen. Ne kun usein luetaan kiireen kaupalla, niin harvalla on uskallusta pyrkiä esim. tuommoisen kolmen neljän palstan mittaisen uroksen tuttavuuteen, varsinkin elleivät väliotsakkeet tee sitä vähemmän peloittavan näköiseksi.

Esityksen *reippaus* riippuu melkoisesti kappalejaosta. Taitava esittäjä ei koskaan tee pitkiä kappaleita, vaan muodostuu esitys hänen käsissään samantapaiseksi, kuin lukuisista pienemmistä kivistä taidokkaasti kokoonpantu kivijalka. Pitkät, yhtäjaksoiset kappaleet ovat kyllä tavallaan juhlallisia, mutta tekevät esityksen pitkäveteiseksi ja väsyttäväksi. Lyhyet kappaleet sen sijaan antavat sille vilkkautta ja elävyyttä.

Eri kappaleet tietysti muodostuvat eri pitkiksi, aina sisällyksen mukaan. Se on esitykselle hyvinkin tärkeätä, sillä siten syntyvä vaihtelevaisuus estää esitystä jäykistymästä yksitoikkoiseksi ja samankaavaiseksi. Kappaleiden pituuteen vaikuttaa jossain määrässä aineen laatukin. Kertomus ennen muita suosii lyhyitä kappaleita, ne kun antavat sille mukaansa tempaavaa elävyyttä. Kuvauksissa, varsinkin hillityissä, tyyniluontoisissa, ovat pitemmänpuoleiset kappaleet toisinaan paikallaan; samoin tutkistelmissa, joissa todisteleva esitystapa tulee kysymykseen.

Mutta olkootpa kappaleet *pitempiä tahi lyhyempiä*, missään tapauksessa ei kappalejako saa olla mielivaltainen, silläkin täytyy olla perusteensa. Perusteena on sisällyksessä ja asiasta toiseen siirtymisessä ilmaantuvat sattuvat käännteet. Niiden keksimisessä juuri tulee kirjoittajan taito ja huomaamiskyky näkyviin.

Eri kappaleet eivät suinkaan saa olla irrallaan, vaan ne ovat taitavasti toisiinsa sidottavat, niin että ne muodostavat kuin yhtäjaksoisen helminauhan. [Vertaa sivu 8, eri osain toisiinsa liittymisestä]. On tärkeätä että nuo lukuisat siirtymäkohdat ovat luontevia, ettei esitys niissä tee hyppyjä, vaan ponnahtaa

joustavasti ja sulavasti asiasta toiseen. Siten kappale tavallisesti loppuu niin, että lukija jo viime sanoista saattaa huomata miten seuraava kappale alkaa ja miten siis siirtyminen tapahtuu. Ellei luontaista sidettä ole olemassa, on semmoinen keksittävä sopivan käänteiden muodossa.

Tarkattakoon siirtymäkohtia edellä esitetyssä, suunnitelman mukaan laaditussa kirjeessä. Useat kappaleet loppuvat ajatukseen, joka tavallaan odottaa jatkoa seuraavassa. Ikäänkuin siderihmain tehtävää suorittavat tässä semmoiset vähäpätöiset, kappaleitten ensi lauseessa löytyvät sanat kuin: mutta, ensinnäkin, taas, näet, sentään, vielä, nyt, jo; tahi ainoastaan liitettäviä: -han, -hän, -pa, -pä, -kä.

Täten syntyy tasainen, sujuva ja luonteva esitys. Täydellisen taidon voittaminen tässä suhteessa vaatii huomaavaisuutta ja väsymättömyyttä. Erittäin oivallisenä apuna on hyvä kirjallisuus. Etevien kirjailijain esittämisen ja aineenhallitsemisen taitoa tarkkaamalla saamme tehokasta ohjausta esiintyvien vaikeuksien voittamiseksi. Semmoisten kirjailijataiteilijain kuin Juhani Ahon teokset ovat mitä parhaimpia oppaita.

Joskus mennään tässä vääräänkin suuntaan, kun lainataan sieltä täältä eteväin kirjailijain kaunismuotoisia lauseita siinä määrin, että esitys menettää ominaisuuksensa muuttuen helposti *kirjalliseksi näpistelyksi (plagiaatiksi)*. Esityksen tulee aina olla itsenäistä ja omavaraista. Emme lainaa kirjailijoilta sanoja ja lauseita, vaan laajennamme näköalaamme sekä koetamme omistaa heidän ajatuksiaan ja taitoansa sanojen ja lauseiden käyttämisessä.

Aineen laatu ja esitystapa.

Oivalliselta esitykseltä vaaditaan paljon. Ei kyllin että aine on kehitetty luontevan johdonmukaisesti, ehyesti ja tasaisesti, vaan esityksen vaikutus riippuu suuresti siitä, onko esitystapa *sisällyksen ja aineen laadun mukainen*. Semmoisten laulujen sävel kuin »Ainoa olen talon tyttö», »Linjaalirattaat» y. m. sopii yhtä vähän virren sanoille, kuin virren sävel näitten laulujen sanoille. Samoin ei kirjoituksissa sovi jokapäiväisiin asioihin ylevä esitystapa ja juhlakieli, enemmän kuin leikinlasku ja sanansutkaukset vakavissa ja ylevissä asioissa. [Katso sivu 9, sisällyksen ja muodon keskinäisestä sopusointuisuudesta].

Sävelillä on eri äänilajinsa, suruluontoiset ja iloluontoiset juokselonsa. Tähän lisäksi tulee nuottien erilainen pituus, tahtinopeus y. m. Näitten erilainen käyttäminen määrää sävellyksen luonteen ja värityksen. Samoin on esitystavallakin ikäänkuin eri äänilajinsa, eri juokselonsa. Erotamme helposti esim. vakavan, pontevan, runollisen, leikkisän ja ivallisen esitystavan. Nämä esitystavan eri muodot ja vivahdukset saadaan aikaan kielen erilaisella käyttötavalla lauserakennukseen ja sanoihin nähden.

Kirjoittajan tulee siis *tuntea eri esitystavat* ja käyttää kutakin aikanaan, antaakseen esitykselle sisällyksenmukaisen muodon ja värityksen. Asiaa valaistaksemme mainitsemme seuraavassa muutamia esimerkkejä.

1. *Vakava, arvokas.* Näin olivat Suomenniemelle asettuneet esi-isämme menettäneet itsenäisyytensä ja

joutuneet Ruotsin vallan alle. Mutta he olivat tämän valloituksen kautta kääntyneet pakanuudesta kristinuskoon. Heidän keskuudessaan astuivat voimaan samat lait ja sama yhteiskunnallinen järjestys, mitkä Ruotsissakin vallitsivat. Tämä oli kansallemme suureksi eduksi, sillä Ruotsin yhteiskunnallinen järjestys oli rakennettu terveelle perustukselle. (Raitio).

2. *Leikkisä.* No herranen aika, mies! Kiusotathan ihmisen aivan kuoliaaksi tuolla jäykällä jääkarhun naamallasi. Ole varuillasi, kämmeniäni kutkuttaa. Kopras tänne näin! («Saimaan rannalla»).

3. *Ponteva.* Jos niin luullaan, erehdytään surkeasti. Sillä se tiedettäköön, että mikä vastainen kohdalomme lieneekin, tämä kansa, joka on uskaltanut kohottaa valon soihdun näillä pimeillä perukoilla, ei ole yöhön häipyvä; että tämä kansa, joka on hankien keskelle peltonsa raivannut, ei ole koskaan maaperästään irtautuva, vaan seisova vankkumatta kuin petäjä kotoisilla kankaillaan.

4. *Lämmin, myötätuntoinen.* Mutta se ei esi-isämme pelästyttänyt. Uljaasti iskivät he kirveensä aarniokorpeen ja kuokkansa karuun maankamaraan. Heillä oli horjumaton usko siihen, että uuras ja lanistumaton ihmiskäsi oli kerran taltuttava raa'at luonnonvoimat, heitä elähdytti se toivo, että kerran oli koittava kirkkaampi ja lämpimämpi päivä näille poloisille Pohjan maille.

5. *Vieno, runollinen.* Jo nousi valon lempeä valtiatias. Se ensin loi kultiaan petäjien latvoihin, hypähti siitä alemma ja valoi hopeitaan maille, maisemille. Metsän siivekäs laulukunta viritti aamuvirtensä, hempeä etelätuuli piirteli väreitään järven peilityyneen pintaan ja houkutteli vaalenevan vainion hiljoilleen aaltoilemaan.

6. *Lyhyt, terävä.* Olette halunnut kuulla suoraa puhetta. Kas tässä! Horjuinko Siikajoella? Vastatkaa! Huotraansa ruostunutko oli miekkani Revonlahdella? Koettakaahan muistella! Jalkoihinko vai käsiin luotettiin Juuttaalla? Vastatkaa, jos teillä vastaimista lie!

7. *Pureva, ivallinen.* Luuletteko todellakin että tuo nulikka tuossa, joka sanoo itseään minun pojakseni, tahtoisi hienoilla hansikkaisilla käsillään maata kyntää. Entäs hänen sormuksensa? Kissankultaa! Turhuutta! Joutavia koristuksia! Väärää kunnianhimoa! Oiva lahja kulkemaan aatelin perintönä polvesta polveen. (Välskärin kertom.)

8. *Kuvaannollinen esitystapa* voi joskus olla erittäin sopiva selventämään esityksen sisällystä, jos kuvat vain ovat sattuvasti valittuja. Esimerkkinä mainittakoon Tegnérin kuvaannollinen esitys luonnontieteiden merkityksestä sivistysvälikappaleina:

»Luonnon kirjako olisi kaikista kirjoista ainoa, joka ei sivistä, ja siis kaikkea kasvatuksellista merkitystä vailla? Ah, se uusi testamentti, joka ilmestyy joka kevät, jossa kukat ovat kirjaimia ja lintujen laulut nuottiliitteitä — se raamattu, joka on painettu hopea-

kirjaimin taivaansiniselle, joka avautuu päittemme päällä joka ilta, jossa tähtisikermät ovat lukuja ja yksityiset tähdet, nuo säteilevät maailmat, sanoja — tahi viisaus, joka tunkeutuu syvyyksiin ja tutkii sen sisällystä, maan kylkiluurakennetta — eikö tämä kirja ole ihmiselämän pääteoksia ja tuskin arvossa alempi kuin Hellas ja Rooma, kuinka korkealle ne arvostellessakin.»

Niinkuin edellisestä käy selville, tulee kirjoittajan *täydellisesti hallita esitystapaa ja väritystä*. Hänen tulee aina tarpeen mukaan valaa esitykseensä vakavuutta, voimaa, tulta ja pontevuutta, lämpöä, runollisuutta ja reipasta leikillisyyttä, jopa ivan purevaa suolaa. Silloin saa sisällys oikean värityksen ja tekee lukijaan tarkoitetun vaikutuksen.

Esityksen kieli.

Suorastaan kielellisessä suhteessa on pääpaino ensinnäkin pantava sille, että esityksen kieli on *virheetöntä*. Mallina on pidettävä kirjakieltä, s. o. sitä kielen käyttötapaa, mikä on kirjallisuuteen vakaantunut ja siten parhaimmaksi tunnustettu.

Toiseksi tulee kielen olla *puhdasta*. Tätä silmällä pitäen tulee välttää:

1. *Tarpeetonta muukalaisuutta*, s. o. vieraskielisten sanojen käyttämistä silloin, kun oma kieli kykenee tarjoamaan täysin vastaavia ilmaisumuotoja. Esim. aptiitti (ruokahalu), putiikki (myymälä), intressi (harrastus, mielenkiinto), koomillinen (hullunkurinen). Pahim-

pana muukalaisuutena suomenkielessä esiintyy *ruotsinvoittoisuus* (*svelisismi*). Mainittakoon vaan: hantuukki, nestuukki, priikka, talrikki, vekki, räkninki, vinkkeli, kukkapuketti j. n. e. Meille tarjottiin päivällinen kolmella ruokalajilla, jonka päälle juotiin kahvia vehnäsen kanssa.

2. *Murteellisuutta (provinsialismia)*, s. o. kirjakielenstä poikkeavia eri paikkakuntien sanoja, sanamuotoja ja puhetapoja, niin houkuttelevilta kuin ne saattavatkin tuntua. Vereksien ja sattuvien kansansanain käyttämisestä ei kuitenkaan tarvitse tyyten varoa, päinvastoin kirjakieli niistä saa runsaita lisävaroja. Mutta muistaa tulee että niitä on käytettävä säästeliäästi, semmoisissa paikoissa että lukija lauseen sisällyksen johdolla ne täysin ymmärtää, vaikka sana onkin outo, ja että niille annetaan kirjakielen sääntöjen mukainen muoto.

3. *Vanhentuneita sanamuotoja ja lausumatapoja (arkaismia)*. Esim. tainkaltainen (tällainen), neitsykäinen (neito). He etseit (etsivät). Mahdamme alati muistaa (muistakaamme aina).

4. *Kieliväänteisiä uusia sanamuodostuksia (neologismia)*. Esim. marjanpointa (marjanpoiminta), tulennos (takkatuli), sonnus (takinlieve), sise (sisuste), kismä (kirpeä), höngätön (viimaton, vedosta vapaa).

Tätä paitsi tulee kielen olla *selvää* ja *täsmällistä*. Sen tulee ilmaista ajatus helposti ymmärrettävästi, lyhyesti, ytimekkäästi ja koruttomasti. Tätä saavuttaakseen sen tulee välttää *liikoja sanoja (pleonasmia)* ja *saman ajatuksen tarpeetonta toistamista (tautologiaa)*. Esim. Hän nauttii kaikkein yleistä kunnioitusta. (Jompi-kumpi sana: kaikkein tai yleistä, riittää yksinään).

Me nousemme säännöllisesti kello 5 joka aamu. Hän laukasi pyssyinsä ja ampui. Siitä hän rikastui ja tuli äveriääksi. Nuorukaisen kasvot kirkastuivat ja hänen muotonsa muuttui iloiseksi. — Upeilevat korulauseet ja tyhjä sanahelinä, mikä usein pyrkii vaivaamaan alottelijaa, ovat ainoastaan ajatuksen köyhyyden merkkejä tai väärinkäsitetyn kauneuden tavoittelemista.

Mutta ei kyllin että kieli on virheetöntä, puhdasta, selvää ja täsmällistä, kieleltä vaaditaan vielä *sointuisuutta*. Sointu on ikäänkuin kielen sävel, ja sen suhteen on kirjoittajalla paljon oppimista. Sen kehitynein muoto on runomittainen kieli, mutta suorasanaiseltakin kieleltä vaaditaan jonkunlaista n. s. suorasanaisen kielen poljentoa (rytmiä); varsinkin lämpimissä, aiheeltaan runollisissa esityksissä ovat soinnun vaatimukset huomioon otettavat. Esitystä, jossa tämä runollisen sisällyksen ohessa on hyvin onnistunut, sanomekin suorasanaiseksi runoksi.

Mitään suoranaisia neuvoja sointuvan suorasanaisen kielen aikaansaamiseksi tuskin voitaneen antaa, se kun riippuu pääasiallisesti kirjoittajan kieliäististä ja taidosta. Pahimpiin seikkoihin, jotka synnyttävät yksitoikkoisuutta ja jäykkyyttä, voitaneen kuitenkin viitata. Semmoisia ovat:

1. *Pitkävelteinen, raskas lauserakenne monine välilauseineen.* Kuvaavimmat esimerkit tässä suhteessa tapaa oikeuksien pöytäkirjoissa, joiden pitkät, raskaat lauseet tekevät usein esityksen vaikeasti tajuttavaksi. Mutta aivan lyhytkin lause voi olla jäykkä, riippuen sen rakenteesta. Esim. Minkä vaikutuksen

syyttäjäni ovat teihin, ateenalaiset, tehneet, en tiedä. (En tiedä minkä vaikutuksen syyttäjäni ovat tehneet teihin, ateenalaiset).

2. *Yksitoikkoinen poljento*. Se saattaa syntyä ensiksikin käyttämällä satunnaisesti suorasanaaisessa kielessä runokielelle kuuluvaa mittaa tai loppusointua. Esim. Tässä tulee kaksi nuorta miestä pitkän matkan takaa. Kaiken yötä teimme työtä ja meillä oli onni myötä. — Toiseksi asettamalla useampia samanluontoisia lauseenosia peräkkäin aivan samaan järjestykseen. Esim. Se juosta vilisti ahojen poikki, halmeiden halki, lehtojen läpi ja kukkulan ympäri. (Se juosta vilisti ahojen poikki, halmeiden halki, läpi lehtojen ja kukkulan ympäri).

3. *Samain tai samanlaisten sanojen kertautuminen lähekkäin*. Esim. Herkules tuli tienhaaraan, jossa häntä vastaan tuli kaksi jumalataria. Molemmat jumalattaret koettivat häntä viehätellä itseään seuraamaan. Herkules viehättyi seuraamaan Siiveyttä, mutta kieltäysi Himoa seuraamasta.

Jo edellä viittasimme kirjallisuuden viljelemisen suureen merkitykseen esityksen muodollisen puolen kehittäjänä. Yhtä suuri vaikutus on sillä kielen käyttämiseenkin nähden. On henkilöitä, joilla ei ole tarpeellista kieliopillista pohjaa, minkä perusteella voisivat käyttää taatusti virheetöntä kieltä, mutta jotka kirja-kieltä tarkkaamalla ovat omanneet aivan tyydyttävän kielitaidon. Siitä on esimerkkinä moni kansanmies, joka ei tunne ainoata kieliopin sääntöä, vaan järkevän

ja huomioivan kirjallisuuden viljelemisen kautta on saavuttanut suuremman varmuuden kielen käytössä kuin moni kielensäantöjen pintapuolinen tuntija. Kirjallisuutta lukiessa on siis sisällyksen ohessa erittäin tarkattava kielellistä asua ja siitä ohjausta otettava.

Somistuskeinoja.

Esitystavan viehättäväisyyttä, elävyyttä ja sattuvaisuutta sekä kielen sointuisuutta voi lisätä muutamilla erikoisilla keinoilla. Sanomme niitä *somistuskeinoiksi* eli *kielikuviksi*. Semmoisia ovat esim. seuraavat:

1. *Alkusointu* (*alliteratsiooni*), joka syntyy siten että kaksi tahi useampia samalla kerakkeella tai ääntiöllä alkavia sanoja asetetaan peräkkäin tahi lähekkäin.

Esimerkkejä. »Oma maa mansikka, muu maa mustikka.» »Soisin Suomeni hyväksi, maani marjan kasvavaksi.» Kevät kerkesi, järvi purki jäänsä ja sini-vuokko silmänsä avasi.

2. *Saman sanan toistaminen* antaa sopivasti käytettynä esitykselle painokkuutta.

Esimerkkejä. Paljon on tämä kansa kestänyt, se on kestänyt korpiemme jäykän vastuksen, kestänyt hallan turmat, kestänyt sodan turmat ja nälkäkuoleman tuskat, vaan ei ole sortunut. — Siinä, missä äsken vallitsi ikuinen yö, helotti nyt päivän hopeaterä; missä äsken kaikkeuden usvat vyöryivät, siihen nyt maa muotoutui; missä äsken kuolema vallitsi,

siinä nyt elon suoni voimakkaasti löi. Käy kanssani, mies, käy! Tule, lapseni, tule!

3. *Kiihtymiseksi* eli *ylymiseksi* (*klimax*) sanotaan vaikutuksen asteettaista kartuttamista kohoamalla pienemmästä kuvasta suurempaan.

Esimerkki. Se vasta ääntä! Se täyttää vuoret, vainiot ja loukot, se kasvaa, paisuu, nielee sotajoukot ja vyörykkeenä vierii laaksohon. (Runeberg).

4. *Laimenemiseksi* eli *alenemiseksi* (*antiklimax*) nimitetään vaikutuksen lisäämistä alenemalla asteettain suuremmasta pienempään.

Esimerkki. Jumala siunatkoon kallista synnyinmaatamme, hän siunatkoon hallitsijaamme ja hänen neuvonantajiansa, kaikkia virka- ja palvelusmiehiä, opettajia ja kasvattajia, hän siunatkoon meitä itseku-takin!

5. *Vertauksellinen sanankäyttö* on jonkun käsitteen kuvaannollinen eli vertauksellinen esitys.

Esimerkkejä. Kultainen päivänkehrä, päivän hopeaterä (aurinko), silmäin pohjaton meri (sielukkuus), elämän myrskyt (vastoinkäymiset), elon ilta (vanhuus), kalman kammio (hautaus), idän irju (itäinen viima).

6. *Sananpartta* käytetään jonkun ajatuksen lyhyenä, sattuvana ilmaisijana ja varmentajana.

Esimerkkejä. Kukapa meistä välittäisi: »ei sääsken ääni taivaaseen kuulu». — Hän on poissa, hän ei enää koskaan palaja keskuuteemme: »tulee mies merentakainen, ei tule turpehen alainen». — Naisten

puoleen meidän on tässä asiassa käännättävä, sillä: »karjassa talon juuri, emännässä karjan juuri».

7. *Huudahdusta* käytetään huomion kiinnittämiseksi johonkin erityiseen kohtaan.

Esimerkki. Katsokaa: päivä helottaa! Kuulkaa: aalto vapaana soittaa keväistä säveltään!

8. *Kysymyksellä* tahdotaan kiinnittää huomio sisällykseen ja antaa sille painokkuutta.

Esimerkki. »Kussa olit sinä silloin, kun minä maan perustin? Tiedätkö, ken on sen kulmakivet laskenut? Kuka on sulkenut meren ovinensa? Kuka sanonut aalloille: tähän asti ei etemmä? Tiedätkö ken on sateen isä? Ken on synnyttänyt kastepisaraiset? Kuka pitkäisen leimaukset lähettänyt?» (Job).

9. *Olennoimisella* eli *personoimisella* halutaan antaa esitykselle elävyyttä, kuvaamalla eloton esine eläväksi olennoksi.

Esimerkkejä. Mies makasi, vaate valvoi (nukkui koiranunta). — Miekka siihen vastaeli: »miks en söisi mielelläni; söisi syyllistä lihoa, viallista verta joisi?» (Kalevala).

10. *Äänen mukailua* (*onomatopoesia*) käytetään kuvaamaan alkuperäisiä luonnonääniä.

Esimerkki. Sen käsissä nurkat vonkuu, hongat voihkaa, aallot pauhaten roiskuvat kallioita vasten, rannan kaislikko kimakasti viheltää ja venhe jysähdellen lyö vanhan natisevan laiturin kylkeen.

11. *Nykyistä aikaa* käyttämällä menneen ajan sijasta tapahtuma ikäänkuin siirretään lähemmäksi ja tehdään siten tuttavammaksi.

Esimerkki. Korpraali kertoo: »Silloin hurraahuuto kaikuu. Keisari tulee, ratsastaen uljaalla, valkoisella oriilla. 'Starova rebjataa', huutaa hän armeijalle.» (»Saimaan rannalla»).

12. *Sala-ivalla* (*ironia*) lausutaan pilkka päinvas-
taisessa muodossa.

Esimerkki. Renki kehuskelee kylällä: »Se meidän emäntä se vasta lujaa ja huolellista työtä tekee: leivänkin leipoo tiiviin kuin tinakakun.»

Kielikuvat, kuten sanottu, ovat somistuskeinoja, mutta huomata tulee että niitä on käytettävä säästeli-
äästi ja ennen kaikkea *johdonmukaisesti*, s. o. samaa ajatuksen juoksua on pidettävä yllä loppuun asti. Muuten ne helposti viettelevät liiallisuuteen, jopa luonnottomien ja suorastaan hullunkuristen kuvien käyttämiseen, jolloin ne somistamisen sijaan vaan rumentavat esitystä ja tekevät sen naurettavaksi. Ken vähänkään huomaavasti tarkkaa vähemmän kehittyneiden henkilöiden kirjoituksia, puheita ja esitelmiä, huomaa pian mitenkä äärettömästi tässä suhteessa tehdään virheitä. Mainitkaamme esimerkkinä ainoastaan seuraavat:

Kuoleman viikatemies niitti varhain tämän ihanan ruusun. (Ruusuja poimitaan tai katkaistaan, ei niitetä.) Uskonpuhdistuksen henki puhalsi kumoon kaikki luostarit niissä maissa, joissa se pääsi juurtumaan.

(Henki pääsi juurtumaan). Mutta juuri niillä pauloilla, joita hän viritti muiden eteen, hän kaivoikin oman hautansa. (Pauloilla kaivetaan hautoja). Hän hiihti ladun, jolle koko myöhempi tutkimus perustuu. (Perustuu ladulle).

Lopputoivomus.

Edellisessä olemme selvittelleet sisällökkään ja sujuvan kirjallisen esityksen pääehdot. Tähän tulee vielä lisätä että nämä vaatimukset eivät koske ainoastaan kirjallisia tehtäviä, vaan myös kaikkia suullisia esityksiä. Eikähän esim. vapaasti esitetty puhe olekaan useasti muuta kuin muistiin luettu kirjallinen esitys. Samoin tulee lyhyen, satunnaisen lausunnon jossakin keskustelussa täyttää sisällyksen ja muodon vaatimuksia.

Vaatimuksia ja huomioon otettavia puolia on, niinkuin olemme nähneet, varsin runsaasti, ja niitä on koetettava täyttää. On pyrittävä täydellisyyteen niin suhteessa kuin toisessa.

Mutta vaatimukset eivät saa meitä pelättää. Niiden kaikkien silmälläpito yhtä aikaa tuntuu kyllä aluksi hankalalta. Mutta vain aluksi. Huomiokykymme vähitellen tarkistuu, kunnes ohjeet painuvat veriin, kasvavat luontoon. Jokainen huolella suoritettu yritys, vaikkapa se ei sillä kertaa täydelleen onnistuisikaan, on edistysaskel. Edistyminen taas varmistaa pyrkimystämme ja selventää päämaaliamme, kunnes meistä vähitellen varttuu

pystyvä kynäilijä.

SISÄLLYS.

I. Yleisiä perusteita.

	Siv.
Sisälllys ja muoto	5
Onnistumisen ehdot	10

II. Alustavia töitä.

Esitysten laatu	12
Aiheen valitseminen ja rajoittaminen	13
Ainesten kerääminen	14
Ainesten laatu	14
Keräämistapa	15
Ainesten tarkastaminen	16

III. Kokoonpano.

Ainesten järjestämisen välttämättömyys	18
Järjestäminen eli jäsenitys	23
Johdanto	29
Käsittely	32
Loppulause	32
Jäsenyysnäyte	33
Otsake	35

IV. Esittäminen.

Esityksen hallitseminen	37
Aineen laatu ja esitystapa	42
Esityksen kieli	45
Somistuskeinoja	49

Lopputoivomus	53
-------------------------	----

Werner Söderströmin kustannuksella on äskettäin ilmestynyt:

✻ **Kirjoja kansanmiehille.** ✻

Senaattori Z. Yrjö-Koskinen, tunnettu historian tutkija, on laatinut historian kansalle ja nimittänyt sen

Ajantieto maailman tärkeimmistä tapauksista niille, jotka eivät ole koulua käyneet.

Kirjan arvoa lisäävät hyvät kuvat ja kartat. Hinta on vaan 65 penniä, mikä on erittäin huokea hinta hyvästi sidotulle kirjalle, joka sisältää 86 sivua.

Seminaarin lehtori K. Suomalainen, useiden etevien oppikirjain tekijä, on kirjoittanut

Kansan miehen laskuopin.

Kirja sisältää 120 sivua, on hyvästi sidottu, sitä seuraa eri vihko lasku-esimerkkejä, ja sen hinta on erittäin huokea, 85 penniä.

Nuorisoseuroja, kansanopistoja, lauluseuroja y. m. varten ilmestyy syksyllä 1900

Suomen nuorison laulukirja

yksiaanisillä nuoteilla, sisältävä lähes 200 arvokasta laulua. Kirjan ovat toimittaneet kansanopistonopettajat Johannes Laine, P. Puhakka ja J. H. Hakulinen.

Kansanmiehille arvokas kirja on myös Wihtori Peltosen kirjoittama

Asutus- ja rakennusjärjestelmä maaseudulla.

Uudenmaan maanviljelysseuran palkitsema opas talon rakentamisessa, varsinkin pientilallisille. Sisältää 30 kuvaa ja maksaa 1 markan.

WERNER SÖDERSTRÖM'in kustannuksella ovat ilmestyneet seuraavat Uusmaalaisen edistysseurojen toimitukset:

MAILA TALVIO

Suomesta pois.

60 p.

Näytelmä kahdessa näytöksessä.

SANTERI ALKIO

Syteen taikka saveen.

85 p.

Yksinäytöksinen huvinäytelmä.

WIHTORI PELTONEN

Salon lapsia.

50 p.

Yksinäytöksinen laulukuvaelma.

HEIKKI SOISALO

Juhannus-aattona.

65 p.

Laulunsekainen näytelmä yhdessä näytöksessä.

LARIN KYÖSTI

Juhannustulilla.

75 p.

Laulunsekainen kansanpila.

VÄIKKÖ VUOKKO

Korvenkylän nuoriso.

85 p.

Näytelmä kahdessa näytöksessä.

— Saanut Edistysseurojen palkinnon! —

WIHTORI PELTONEN

Kynäilijä.

65 p.

Helppotajuinen opas kirjoitusten sepittämisessä.

Quom. Kiel. 3.

Werner Söderströmin kustannuksella on ilmestynyt:

Asutus- ja rakennusjärjestelmä maaseudulla.

Kirjoittanut Vihtori Peltonen.

Uudenmaan maaseutujätköseuran palkitsema kilpakirjoitus.

Valaistu 30 piirroksella.

Hinta 1 mk.

»Ken on vähänkin tutustunut meidän maalaisoihin, hän kyllä tietää millainen taidottomuus ja kaiken järjestyksen puute vallitsee sekä eri huoneiden asemien suhteen toisiinsa, että niiden pohjapiirustuksissa. Mutta kun asiata tarkemmin ajattelee niin pian huomaa, ettei toisin voi ollakaan. Sillä mistä on suomalainen talonpoika ja torpanmies saanut mitään mukavampaa ja tarkoituksenmukaisempaa nähdä, hänen on täytynyt kokonaan luottaa omaan kykyynsä. Ja mahdotonta on vaatia, että maamies osaisi ilman mitään opetusta huomionsa ottaa kaikki nuo monenmoiset näkökohdat ja asianhaarat, jotka ovat välttämättömät, jos tahtoo saada talon huoneet kaikin puolin tarkoitustaan vastaaviksi.

Mielihyvällä täytyy siis jokaisen maalaisrakennusjärjestelmän edistymistä harrastavan henkilön ottaa vastaan hra Peltosen yllä mainittu kirjanen. Se sisältää niin paljon hyvää ja opettavaista, että jokaisen maamiehen on se luettava ja siinä annettuja ohjeita hyväkseen käytettävä, silloin kuin talon huoneita on uusittava, uusia rakennettava tai talo uuteen paikkaan muutettava. Toivoisimme, että maalaisseurat levittäisivät sitä niin suuressa määrin kuin mahdollista, sillä se selvittää maamiehelle monta pulmallista kohtaa».

(Peltomies N:o 5.)

Hinta sid. 65 p.